

UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO PRAHA

BAKALÁŘSKÉ KOMBINOVANÉ STUDIUM

2012 – 2013

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Klára Tekelyová

Bezpečnost seniorů ve městě Liberec

Praha 2013

Vedoucí bakalářské práce: Ing. Michaela Havlová

JAN AMOS KOMENSKY UNIVERSITY PRAGUE

BACHELOR COMBINED (PART TIME) STUDIES

2012 - 2013

BACHELOR THESIS

Klára Tekelyová

Seniors' safety in Liberec city

Prague 2013

The bachelor Thesis Work Supervisor:
Ing. Michaela Havlová

Prohlášení

Prohlašuji, že předložená bakalářská práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracovala samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpala, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použitých zdrojů.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne .....

Jméno autorky .....

Poděkování

Děkuji Ing. Michaele Havlové za metodické vedení, cenné rady a praktické připomínky při zpracování bakalářské práce. Děkuji také všem kolegům, kteří mi byli nápomocni při získávání podkladů nezbytných pro moji práci.

Anotace

Cílem této práce je zjištění, jak senioři vnímají svou vlastní bezpečnost ve městě Liberec. Dalším cílem je zjištění, jakou mírou jsou senioři ohroženi kriminalitou a jakým způsobem město Liberec přispívá k pocitům bezpečí seniorů ve městě.

Teoretická část se zaměřuje na fenomén stáří, seniorského věku, změn doprovázejících stáří, na roli starého člověka ve společnosti a jeho významu a žití v rodině. Dále je zde uvedena nejčastější trestná činnost páchaná na seniorech, tzn. podvody, krádeže, týrání a domácí násilí. V teoretické části práce jsou také uvedeny preventivní programy, přičemž se zde vychází z preventivních programů a technických opatření Městské policie Liberec. V praktické části práce je proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření.

Klíčové pojmy

Analýzy, bakalářské práce, bezpečnost seniorů, kriminalita, kvantitativní výzkumy, preventivní programy.

Annotation

The main of this work is to identify how the elderly perceive their own security in the Liberec. Another objective is to determine what degree are seniors at risk of crime and how the city of Liberec contributes to feelings of safety of seniors in the city.

In the theoretical part of the paper it is written on age, seniors, Changes accompanying old age, the role of an old man in society and senior and the importance of living in a family. There is indicated the most common crimes committed against seniors, fraud and theft. In the theoretical part of the work are also included prevention programs, and that is based on preventive programs and technical achievements City Police Liberec. In the practical part of these thesis in the form of quantitative research survey.

Key words

Analysis, bachelor thesis, senior safety, crime, quantitative research, prevention programs.

OBSAH

ÚVOD	8
TEORETICKÁ ČÁST	10
1. STÁŘÍ Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE.....	10
1.1 Charakteristika stáří	10
1.2 Životní změny ve stáří	12
2. SENIOR A RODINA.....	15
3. SOCIÁLNÍ ZAŘAZENÍ SENIORŮ	17
4. KRIMINALITA PÁCHANÁ NA SENIORECH	19
4.1 Kriminalita páchaná na seniorech.....	19
4.1.1 Krádež.....	19
4.1.2 Podvod	23
4.2 Nejobvyklejší strategie podvodů a krádeží páchaných na seniorech.....	25
5. SENIOR JAKO OBĚŤ TRESTNÉ ČINNOSTI	27
6. PREVENCE KRIMINALITY PÁCHANÉ NA SENIORECH VE MĚSTĚ LIBEREC.....	31
6.1 Prevence kriminality	31
6.2 Technické možnosti Městské policie Liberec ve vztahu k prevenci kriminality páchané na seniorech a preventivní projekty ve vztahu k seniorům.....	32
6.3 Plán prevence kriminality města Liberec.....	33
PRAKTICKÁ ČÁST	35
7. EMPIRICKÝ VÝZKUM.....	35
7.1 Popis výzkumu.....	35
7.2 Hypotézy.....	35
7.3 Metoda sběru dat.....	36
7.4 Interpretace výsledků výzkumu	36
7.5 Analýza výsledků výzkumu.....	44
7.6 Testování hypotéz	46
7.7 Bezpečnostní zásady pro seniory a návrh dalších opatření pro bezpečnost seniorů v Liberci	48
ZÁVĚR	52
SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ	53
SEZNAM PŘÍLOH.....	55

ÚVOD

Velmi často se z médií dozvídáme o případech seniorů, kterým byly odcizeny životní úspory, kteří byli okradeni či podvedeni, napadeni, apod. Vynalézavost podvodníků a zlodějů neustále stoupá, bohužel o obezřetnosti seniorů toto však říci nemůžeme. Ačkoli se stále opakují různá upozornění o opatrnosti a bezpečnosti seniorů, i tak se setkáváme s jedinci, kteří toto nevnímají a nedodržují, byť jsou k tomu médií, policií nebo různými organizacemi zabývající se touto problematikou neustále vyzýváni.

Jelikož se senioři, pokud pomineme domácí násilí a týrání, stávají nejčastěji oběťmi trestné činnosti krádeží a podvodů, bude se tato práce orientovat především na tuto problematiku. K tomu bude směřovat také rozbor preventivních programů, které se na bezpečnost seniorů obecně a v městě Liberec vztahují.

Stáří má být spojeno s úctou a zaslouženým odpočinkem, s předáním moudrosti a životních zkušeností. Bohužel to tak v dnešní době často není. Senioři, byť naše společnost stárne, jsou považováni spíše za méněcennou složku obyvatel, kterou je jednoduché zneužít a oklamat. Na toto se soustředí mnoho vykutálených podvodných prodavačů či obchodních zástupců různých firem s pochybným zbožím. V případě krádeží jsou senioři zase snadnou kořistí zlodějů.

Tématem této bakalářské práce je bezpečnost seniorů ve městě Liberec. Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že se jedná o aktuální problematiku, která s tímto vývojovým životním obdobím souvisí. Policie se snaží v rámci svých možností a kompetencí reagovat, ať už se jedná o odhalování trestné činnosti páchané na seniorech, tak o preventivní program týkající se bezpečnosti seniorů ve městě a trestné činnosti na nich nejčastěji páchané.

Cílem této práce je průzkum ukazující, jak senioři vnímají svou vlastní bezpečnost ve městě Liberec. Dalším cílem průzkumu je zjištění, jakou mírou jsou senioři ohroženi kriminalitou a jakým způsobem město Liberec přispívá k pocitům bezpečí seniorů ve městě. V rámci této práce bude pohlédnuto také na technické možnosti Městské policie Liberec ve vztahu k prevenci kriminality páchané na seniorech a na plán prevence kriminality ve městě.

Bakalářská práce bude rozdělena do dvou částí – teoretické a analytické. V teoretické části práce bude pojednáváno o stáří, seniorském věku, o změnách doprovázejících stáří, o roli starého člověka ve společnosti a o seniorovi a jeho významu a žití v rodině. Dále zde bude uvedena nejčastější trestná činnost páchaná na seniorech, tudíž podvody a krádeže. V rámci této části práce dojde také k uvedení preventivních programů, přičemž se zde bude vycházet z preventivních programů a technických opatření Městské policie Liberec (mobilní fotopasti, kamerový systém atd.). V praktické části práce bude proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Cílovou skupinou respondentů budou senioři od 65 do 90 let. Výzkum bude prováděn v městě Liberec a ve vybraných domovech pro seniory v Liberci. Součástí praktické části této práce bude také podání návrhů a doporučení pro zajištění bezpečnosti seniorů ve městě a uvedení hlavních bezpečnostních zásad z pohledu policie.

TEORETICKÁ ČÁST

1. STÁŘÍ Z POHLEDU VÝVOJOVÉ PSYCHOLOGIE

V rámci této kapitoly bude pojednáváno o stáří, seniorském věku a o životních změnách, které proces stárnutí doprovázejí.

1.1 CHARAKTERISTIKA STÁŘÍ

Stárnutí je velmi náročným okamžikem v životě člověka. Tento proces je doprovázen řadou změn. Na stárnutí je třeba pohlížet ze dvou hledisek a to z pohledu na stárnutí jednotlivce a z pohledu na stárnutí celé společnosti. Stárnutí společnosti je problémem celého západního světa a jako fenomén se začal objevovat v průběhu 20. století. O starých lidech a jejich zvyšujícím se počtu se v západních společnostech také často hovoří jako o sociálním problému, především v souvislosti s důchodovým systémem a s růstem nákladů na sociální zabezpečení a zdravotní péči.

Z různých demografických šetření a statistik se dozvídáme, že naše společnost stárne. Tomuto demografickému trendu se přizpůsobují nejen jednotlivé zdravotnické a sociální obory a služby, ale také vládní zásahy. V rámci Ministerstva práce a sociálních věcí byla vytvořena také např. Rada vlády pro seniory a stárnutí populace, která je stálým poradním orgánem vlády pro otázky týkající se seniorů a stárnutí populace. Rada ve své činnosti usiluje o vytvoření podmínek pro zdravé, aktivní a důstojné stárnutí a stáří v České republice a aktivní zapojení starších osob do ekonomického a sociálního rozvoje společnosti v kontextu demografického vývoje. Také cílem ostatních organizací poskytujících sociální služby pro seniory či nevládních neziskových organizací je zejména minimalizace nepříznivých důsledků stárnutí a podpora aktivního a důstojného stárnutí a kvalitních služeb pro seniory.

„Starý člověk bývá charakterizován svou příslušností k věkové skupině definované dosažením 60, resp. 65 let. Je spojován se sociálním statusem důchodce, je považován za neaktivního či neproduktivního a předpokládány jsou i zdravotní charakteristiky spojené s involucí – ztrátou funkčních schopností, postupnou ztrátou soběstačnosti.“¹

---

¹ MATOUŠEK, O., KOLÁČKOVÁ, J., KODYMOVÁ, P. *Sociální práce v praxi. Specifika různých cílových skupin a práce s nimi.* Praha: Portál, 2005. s. 163

Stárnutí je nepřetržitý a nezvratný biologický proces, který trvá od vzniku zárodku až do smrti. U každého člověka probíhá individuálně. Pro jeho průběh jsou rozhodující faktory biologické, genetické, psychologické, konstituční, zdravotní, vlivy životního prostředí a způsobu života. Stáří je poslední etapou tohoto procesu.

Světová zdravotnická organizace (WHO) dělí stáří na:

- 60 – 74 let rané stáří, vyšší starší věk,
- 75 – 89 let vlastní stáří, pokročilý stařecký věk
- 90 a více let dlouhověkost

Dnes se stále více užívá dělení

- 65 – 74 let mladí staří (young old)
- 75 – 84 let staří (old old)
- 85 a více let velmi staří (very old)

Toto dělení respektuje lépe demografický vývoj v posledních letech ve vyspělých zemích, kdy se věková struktura obyvatelstva mění díky prodlužování střední délky života.

Pro vědecké účely a výzkum se používá toto dělení stáří:

- 60-80 let - třetí věk, rané stáří
- 80-100 let - čtvrtý věk, kmetství.

V podstatě je možné říci, že stáří začíná dovršením věku 75 let. Ze společenského hlediska je jako starý člověk označován ten člověk, pokud je za starého považován ostatními členy společnosti.

Dále se v souvislosti s touto problematikou zmiňuje tzv. funkční věk, což je pojem, který se užívá v geriatrické medicíně. V rámci funkčního věku se nehodnotí pouze biologický věk daného člověka, ale pohlíží se na něj v širších souvislostech, zejména z psychosociálního hlediska, kdy se formou mnohých testů hodnotí celkový funkční stav člověka a jeho schopnosti a člověk jako celek.

Jak již bylo řečeno, stáří je posledním vývojovým obdobím v životním cyklu člověka, končící smrtí. Stářím a stárnutím se zabývá řada vědních a zdravotnických

oborů, jako např. vývojová psychologie, geriatrie, gerontosociologie, gerontopedagogika či gerontopsychologie.

„Stárnutí je složitý jev, podmíněný mnoha činiteli. Ve stáří se více prosazují rozdíly mezi jedinci, někteří si zachovávají svěžest a duševní i tělesnou zdatnost do vysokého věku, jiní vykazují výrazné známky stárnutí velmi brzy.“²

Stárnutí je relativně pomalý a plynulý proces, během kterého vznikají v organismu a psychice člověka určité změny. Jedná se o změny ve struktuře a funkcích organismu, které podmiňují jeho zvýšenou zranitelnost a pokles schopnosti a výkonnosti jedince. Nejzávažnější znaky stárnutí jsou pak v oblasti nervové a endokrinní soustavy člověka. Velmi nápadné jsou také biologické znaky stárnutí. Celý proces stárnutí pak ukončuje smrt, což je skutečnost, kdy lidský organismus umírá a ukončují se tedy všechny jeho životní projevy. Tímto se pak zabývá vědní obor zvaný thanatologie. Problematika stáří je širokým tématem a zahrnuje v sobě celý komplex bio-psycho-sociálních aspektů.³

1.2 ŽIVOTNÍ ZMĚNY VE STÁŘÍ

1) Změny v psychice seniorů

Jedná se zejména o změny poznávacích procesů, změny v rozumových schopnostech, změny v citovém životě a sociálních vztazích a o možné duševní poruchy. V tomto období vzniká také řada duševních poruch, kterým se věnuje obor zvaný gerontopsychiatrie. K poruchám psychiky patří např. dementní stavy, anomální psychóza, neurózy, různé mánie a fobie, zmatenost, apod.⁴

2) Změny poznávacích procesů

Poznávací činnost seniorů se v důsledku involučních změn zpomaluje. Zhoršuje se zejména zrak a sluch, což zhoršuje orientaci starých lidí v prostoru. Mimo to dostávají staří lidé mnohdy zkreslené a nepřesné informace o okolním světě.⁵ Člověk často lpí

---

² MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

³ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

⁴ HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 1990. s. 159.

⁵ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999. s. 88

na tom, čím byl a co měl – jde o určitou obranu proti pocitu ohrožení ze strany mladších lidí. Staří lidé také neradi mění své návyky, životosprávu, přivykají těžko novým lidem, špatně se přizpůsobují změně počasí apod.⁶

3) Změny v rozumových schopnostech

Tyto změny probíhají velmi rozdílně – v některých schopnostech je stárnutí téměř nepostihnutelné, v jiných jsou involuční změny výraznější. Staří lidé jsou v duševních výkonech pomalejší, řešení jejich problémů ztrácí na hloubce a při řešení složitějších problémů jsou méně úspěšní. Zhoršování rozumových a paměťových schopností však může být kompenzováno např. životní zkušeností, rozvážností, zodpovědností, spolehlivostí, svědomitostí, trpělivostí apod. Klesá míra inteligence. V pozdním stáří ztrácí myšlení svou logiku, kritičnost či objektivitu.⁷

4) Změny v citovém životě a sociálních vztazích

S postupujícím věkem se zhoršuje také kontrola citového prožitku a jeho projevů. Starší lidé jsou citově labilnější, nestálější a zranitelnější. Prožívají rozmanitá citová rozpoložení, obávají se nemoci, budoucnosti a smrti. Dále prožívají deprese z odchodu do důchodu, cítí se zbytečnými a neužitečnými. Jsou často podrážděni, rozčílení a nejsou schopni vžívat se do situace jiných lidí a chápat je, svou pozornost soustřeďují především na sebe. Tyto stavy se nemusí pochopitelně projevovat u všech lidí, toto závisí zejména na životní filozofii člověka, na jeho vyrovnanosti s přicházejícím stářím, na jeho úspěšnosti či neúspěšnosti v předcházejícím životě apod.

Sociální zařazení seniorů je bohužel častým problémem. Změny v sociálních vztazích se postupem věku a vlivem zhoršujícího se zdravotního stavu zužují a jsou méně časté. Ve stáří se navíc zvyrazňují takové vlastnosti jako je egocentrismus, egoismus, podezřívavost, panovačnost, tvrdohlavost, dětinskost aj., což je další příčinou zhoršování sociálních vztahů. Na druhé straně však starý člověk potřebuje společnost

---

⁶ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999. s. 90

⁷ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. *Vývojová psychologie*. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999. s. 90

jiných lidí, aby si s nimi mohl promluvit, svěřit se jim či se s nimi o ledačems poradit. Rovněž potřebuje pomoc v nemoci, při domácích pracích apod. Z těchto důvodů je třeba zamezit izolaci starých lidí. Pro staré lidi jsou totiž nejdůležitější jejich vztahy s rodinou, s přáteli a s příbuznými, navíc si vysoce cení kontaktů s podnikem, kde dříve pracovali.⁸

---

⁸ MACHALOVÁ, V., KOUKOLA, B. Vývojová psychologie. Opava: Slezská univerzita v Opavě, 1999.

2. SENIOR A RODINA

Senior a jeho rodina a obecně soužití seniorů s jejich rodinami bývá často problematickou otázkou. Není možné jednoznačně říci, že všichni staří lidé si nerozumějí se svými dětmi nebo jejich partnery, stejně tak není možné říci, že si vždy všichni rozumějí. Skutečnost, že senior žije v rodině, přináší mnoho výhod. Jelikož je vícegenerační rodina složená z rodičů, dětí a prarodičů, mělo by být takové soužití založeno na solidaritě, úctě k druhému a na demokracii. Člověk by měl mít v takovém soužití své soukromí, ale také mu přináší dobrý pocit, když ví, že je ve společnosti, která mu dává pochopení.

Senioři jsou rádi, když nemají pocit, že jsou rodině na obtíž. Mladí lidé jsou zase rádi, když jim senioři pomohou a mohou jim tak svěřit některé ze svých povinností. Pomoc poskytnutá rodině ze stran seniorů je prospěšná pro obě strany, na jedné straně tak pomohou svým dětem nebo vnoučatům, které pro nedostatek času a záplavu povinností, nemohou vše zvládat, na druhé straně se prarodiče necítí osamělí a zbyteční.

Soužití více generací je možné charakterizovat od ideálního až k negativnímu pojetí:

- 1) **Realistické soužití** – jedná se o rovnocenné soužití, kde se nacházejí vyvážené vztahy a osobnosti, akceptují se zde také zájmy starší generace.
- 2) **Liberální soužití** – v tomto soužití je každý jedinec pánem svého času. Nacházíme zde však určité oslabení citových vazeb a neuvědomování si mladší generace povinností vůči starší generaci.⁹
- 3) **Podbízivé soužití** – v tomto soužití je možné vidět výrazné ochabnutí citových vazeb. Členové rodiny si u ostatních členů snaží získat sympatie různými úsluhami. Je zde bezmocnost vůči mladší generaci. Starší generace se snaží o zachování dobrých vztahů.
- 4) **Nesmiřitelné soužití** – zde se již vyskytuje silný negativní postoj k různým generacím. Je možné zde pozorovat také nemorální postoje.

---

⁹ KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 80

- 5) **Vynucené soužití** – v takovém soužití jsou generace nuceny ke společnému bydlení a žití. Vždy se zde nemusí jednat o negativismus, např. v případě péče o nemocného seniora či dočasného řešení bytové situace, apod.
- 6) **Vychytralé soužití** – rodiče či prarodiče jsou využíváni s předstíraným zájmem o tyto osoby. Jedná se např. o finanční zneužívání, aj.¹⁰

Co se týče správně fungujícího soužití, je zde předpokladem jednoznačně určený prostor k bydlení pro mladší i starší generaci, shovívavost, odhodlání ke vzájemné spolupráci, dobrá komunikace, společné aktivity, podpora státu (např. podpora sociálních služeb), apod.

Zájem rodiny o pečování o seniory se odvíjí zejména od mezigeneračních vztahů či od soukromého postoje k dané problematice od každého pečovatele. Významnou roli zde hraje podpora státu. Je totiž zřejmé, že je zcela jiná situace, pokud rodina bydlí se seniorem, který je mu prospěšný, který pomůže s domácími pracemi, s dětmi, apod., nebo pokud žije se seniorem, o kterého musí pečovat, který je nemocen a přináší rodině další starosti, problémy a vyčerpání. V souvislosti s tím je třeba rozlišovat, zda rodina pečuje o seniora dobrovolně či z povinnosti. V minulosti bylo zcela běžné, že se lidé narodili, žili a zemřeli v jednom domě. Dnes je to však jiné. V minulosti nikdo nepřemýšlel o tom, zda se může či nemůže postarat o své rodiče.¹¹ V současnosti se řeší spíše důvody, proč nemůže senior bydlet v rodině. Často špatné rodinné vztahy nepřipouštějí vzájemné soužití a porozumění. Mnohdy se vyskytují také situace, kdy se rodina nemůže o seniora postarat, např. z důvodu hendikepu svého dítěte, apod. Také v případě, že jsou rodinné vztahy v pořádku, ale senior vyžaduje své soukromí a klid, žije raději sám nebo v zařízení, které je uzpůsobené k životu seniorů.

Péči o seniory a vyživovací povinnost uvádí také zákon o rodině, který stanovuje kritéria v péči o rodinu.¹²

---

¹⁰ KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 81

¹¹ MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. s. 31

¹² KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008. s. 84

3. SOCIÁLNÍ ZAŘAZENÍ SENIORŮ

Délka života člověka se neustále, díky medicínskému pokroku, hygienickým a bezpečnostním opatřením, prodlužuje. Došlo také ke zlepšení životního prostředí, zvýšení úrovně poskytované sociální péče a ke zkvalitnění legislativy. S prodlužující se délkou života se stávají senioři nedílnou součástí společnosti, ve které přijímají určité postavení a kdy jim jsou dány určité sociální role. Společností jsou do jisté míry senioři přijímáni, ale také, jak často vidíme, odmítáni.

Každý člověk je individualitou a je potřebné k němu takto přistupovat. U seniorů je velmi důležitá duševní hygiena, snaha o udržení duševní, tělesné a sociální jednoty, apod. Na začátku období stáří se setkáváme se silnou potřebou jedince po seberealizaci a aktivnímu podílu na okolním dění. Důležitá je také podpora seniora v jeho zájmové činnosti, v uplatnění a rozvíjení tvořivosti.

Je třeba nechat seniora podílet se na běžných denních činnostech a nabídnout mu pomocnou ruku, pokud to potřebuje pro reorganizaci svého života a potřeb.

Senior by si měl uvědomit, že role prarodiče, kterou prožívá, je významná. Je důležitá pro vnoučata, které se učí takto vnímat starého člověka s jeho potřebami. Navíc jednotlivé role, které jsou přiřazeny generacím, se vzájemně obohacují.

Senior nejprve směřuje k uvažování o celistvosti života, což dále vede k životní moudrosti a integritě.

Až později nastupuje egocentrismus a postupně upadá zájem o okolní svět, což můžeme vidět v emočním prožívání, zvláště pak tehdy, pokud odejde jeden z partnerů a člověk se pak orientuje na „já“. V této fázi dochází k orientaci sociální role ve stáří.

U stárnoucího člověka dochází také ke změnám ve struktuře osobnosti, kdy se člověk stává v určitých ohledech závislým na svém okolí. Negativní reakce senior promítá na involuční změny svého chování a jednání. Negativní emoce, které plynou z nemoci, strachu, bolesti, apod. ničí jeho původní povahu, např. z empatického jedince se stává člověk propadající depresím, nebo ze spořivého člověka se stává lakota. Deprese pramení u seniorů většinou z pocitu osamělosti, z odchodu partnera, z imobility, ze špatného přijímání nemoci, nebo z nefunkčních vztahů v rodině.¹³

---

¹³ PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. s. 55-57

V současné společnosti dochází stále k udržování tradičního obrazu člověka – důchodce žijící v ústraní, kdy je smyslem života seniora pouze péče o vnoučata a podporování rodin svých dětí. Takto pojatá role seniora by však nemusela být jedinou náplní jejich života. Stárnutí je sice možné brát pasivně, ale je možné k němu přistupovat stále aktivně a vytvářet tak nadále seniorův život. V tomto jsou ve výhodě ti senioři, kteří mají své stálé koníčky a racionální postoj ke stáří.

Můžeme říci, že moderní společnost změnila své vnímání seniorů a stáří. Z původně pojatých nositelů tradic, moudrostí a vědomostí, se stávají senioři lidmi se svým produktivním věkem. Zatímco přechod do nejvyššího věku života člověka byl v tradiční kultuře často vrcholem, moderní společnost bere odchod do důchodu jako sestup z vrcholu. S tím také souvisí změna postavení seniorů ve společnosti.¹⁴

---

¹⁴ PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. s. 55-57

4. KRIMINALITA PÁCHANÁ NA SENIORECH

Tato kapitola se bude vztahovat ke kriminalitě páchané na seniorech. Obecně zde bude nejprve charakterizována kriminalita a poté bude pohlédnuto konkrétně na kriminalitu páchanou na seniorech, jelikož ta je v mnohém specifická, jelikož využívá zranitelnosti, časté bezbrannosti a naivity seniorů.

4.1 KRIMINALITA PÁCHANÁ NA SENIORECH

Jelikož jsou nejčastějšími páchanými trestnými činy na seniorech především krádeže a podvody, budou v rámci této podkapitoly zmíněny právě tyto trestné činy a jejich skutkové podstaty.

4.1.1 KRÁDEŽ

Krádež jako trestný čin je upravena zákonem č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů, a to v hlavě páté - § 205. V tomto paragrafu je vymezena skutková podstata takového trestného činu. Vedle toho je krádež jako přešupek upravena zákonem č. 200/1999 Sb., o přešupcích, ve znění pozdějších předpisů.

Základní rozdíl mezi přešupkem a trestným činem je uveden v trestním zákoníku. Je to především rozsah škody, která byla způsobená pachatelem. V případě trestného činu musí dojít ke vzniku škody nikoli nepatrné (tj. nejméně 5 000 Kč). V případě nižší škody se jedná o přešupek. Můžeme se setkat s výjimkami, kdy jde o trestný čin také při nižší finanční škodě. Jedná se např. o případy, kdy:

- není škoda rozhodující, např. v případě vloupání,
- není škoda rozhodující – případ kapesní krádeže,
- není škoda rozhodující (např. v případě, pokud se pachatel pokusí uchovat po činu danou věc násilím, či pohrůzkou bezprostředního páchaného násilí,¹⁵
- není škoda rozhodující, v případě, že je čin spáchán na území, na kterém dochází nebo došlo k evakuaci osob,

---

¹⁵ Viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

- není škoda v žádném případě rozhodující – např. krádež provedená recidivistou,
- není daná škoda rozhodující - případy činů konaných organizovanou skupinou,
- není škoda rozhodující, pokud předmětný čin při stavu ohrožení státu či v případě válečného stavu, v případě živelné pohromy či jiné události, která vážně ohrožuje život, či zdraví lidí, majetek a veřejný pořádek,
- není škoda rozhodující, v případě, že tento čin spáchá v úmyslu umožnit, nebo jen usnadnit spáchání dalšího trestného činu jako je vlastizrada, teroristický útok, nebo teror.¹⁶

Za krádež považujeme присвоjení si cizí věci tak, že se jí pachatel úmyslně zmocní. Pojem „přisvojení“ nám zákon vykládá tímto způsobem. Pachatel se chtěl tímto činem dostat do postavení vlastníka, to znamená věc držet či prodat nebo z ní brát užítky. Tímto se odlišuje od jiného trestného činu, a to neoprávněného užívání věci § 207. V tomto případě pachatel zamýšlí s touto věcí její přechodné užívání. Důležitým znakem krádeže, který nám odlišuje tyto trestné činy od jiných majetkových trestných činů (mezi tyto majetkové trestné činy můžeme zařadit například zpronevěru, podvody či zatajení cizí věci apod.) je „zmocnění se“ cizí věci.¹⁷

Může k tomu dojít těmito způsoby:

- a) Pachatel se zmocní věci, která je volně přístupná (např. zboží v obchodě). Věcí, které jsou odloženy, a kdy pachatel využívá neopatrnosti poškozeného (spánek ve vlaku s odloženými nezabezpečenými věcmi, např. jízdní kolo). Do této skupiny můžeme zařadit také vytržení předmětu z rukou oběti, a to v případě, že vůči této osobě pachatel nepoužil násilí nebo vyhrůžky násilí. Tento způsob krádeže dle kriminalistiky označujeme jako krádež prostou (jednoduchou). Tento způsob páchaní krádeží nevyžaduje po pachateli velkou řemeslnou zručnost a pachatelé tak obvykle zanechávají jen velmi omezený počet stop.¹⁸
- b) Pachatel se pokusí spáchat čin vloupáním. V tomto případě je nucen překonat určité překážky, které stojí v cestě. Dochází tedy k narušení či určité škodě na překážce, za kterou je věc ukryta či uložena, jedná se zejména o škody na oknech a zámcích.

¹⁶ Viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁷ Viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

¹⁸ PENZEŠ, L. *Občan a bezpečnost*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996.

Často potřebuje pachatel k překonání překážky nutnou přípravu a potřebuje si zajistit i další nástroje nebo jiné pomůcky. Obvykle je také vyžadována i další řada úkonů nebo použití technických dovedností pachatele. Jedná se totiž o složité a kvalifikované spáchání krádeže. Z tohoto důvodu hovoříme o tzv. krádežích složitých (kvalifikovaných).

c) Pachatel se pokusí zmocnit věci, kterou má oběť v dané chvíli u sebe, nebo při sobě, jedná se především o tyto předměty - peněženka, kabela nebo doklady. Tento druh krádeží označujeme jako kapesní krádež a tudíž ji řadíme mezi krádeže složité. V těchto případech se zejména využívá nepozornosti poškozeného a zručnosti, bystrosti a odvahy pachatele. Zloději, kterým říkáme kapsáři, si k této činnosti nacházejí taková místa, kde je předpoklad větší koncentrace osob. To znamená, že lidé by měli být obezřetní zejména ve velkých obchodních domech, tržnicích či v dopravních prostředcích, kdy poškozený jen těžko zaznamená rychlé ruce pachatele ve své kapse. Kapsáři pracují zejména v organizovaných skupinách, kdy jeden z pachatelů vede s vybranou osobou hovor nebo se jí snaží jen vyvést z rovnováhy, mezitím druhý pachatel poškozeného okrade a třetí pachatel přebírá lup a v bleskové rychlosti opouští místo činu. Můžeme se setkat i s případy, kdy jsou samotnými pachateli děti.

Způsoby páchaní krádeží

Známe mnohé způsoby páchaní krádeží. Tyto způsoby vykazují širokou různorodost. Pachatelé totiž nacházejí stále nové a lepší možnosti, způsoby a prostředky. Tyto prostředky jim samozřejmě umožňují mnohem snadněji překonávat překážky, ale také i některá preventivní opatření. Způsob páchaní krádeží můžeme rozdělit podle těchto kritérií:

- podle složitosti způsobu spáchání krádeže,
- podle okolnosti, kdy rozlišujeme vnitřního a vnějšího pachatele krádeže,
- podle stupně připravenosti,
- podle způsobu použití nástroje,
- podle předmětu zájmu či objektu zaměření.¹⁹

---

¹⁹ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika I.* 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 1995.

Podle složitosti způsobu páčání rozlišujeme

- krádeže prosté – jednoduché,
- krádeže složité – kvalifikované.²⁰

Podle okolnosti, kde rozlišujeme vnitřního a vnějšího pachatele krádeže

Vnitřní pachatel znamená, že osoba má přístup k předmětu zájmu (cizí majetek). Při utajování takto spáchané krádeže se může pachatel ve většině případů dopouštět dalších trestných činů, v tomto případě se jedná především o podvody.

Vnější pachatel znamená, že krádež mohl spáchat neomezený okruh pachatelů. Může se jednat o jakoukoliv osobu. Takovéto krádeže zvenčí bývají zpravidla brzy zjištěny i rychle oznámeny. U této skupiny krádeží chybí nějaký předchozí vztah mezi pachatelem a ukradenou věcí. V této situaci není pachatel motivován, aby tento svůj čin krádeže utajoval, spoléhá jen na to, že nebude odhalen.

Podle stupně připravenosti rozlišujeme

- připravované,
- nepřipravované.

Příprava krádeží tkví nejčastěji v tzv. vytipování objektů, zaopatření si vhodných nástrojů, dopravních prostředků, dokonalého úkrytu a míst odbytu ukradených předmětů. Stává se, že pachatel se snaží navázat kontakt s obětí, aby tak zjistil potřebné informace a dokázal úspěšně spáchat trestní čin. Pachatel nejčastěji zjišťuje informace jako je vhodná doba k samotné krádeži, jaké je zabezpečení domova či kde jsou uloženy cenné předměty. Podle těchto kritérií si potom vybírá objekt s nejmenšími překážkami. U těch nepřipravovaných krádeží potom pachatel využívá zejména vhodnou příležitost a krádež tedy následuje hned po rozhodnutí, že trestný čin chce vůbec spáchat. Za nepřipravovanou krádež můžeme považovat i jednání, kdy pachatel v určitém čase a určitém místě čeká na nejvhodnější příležitost k odcizení vytipované věci.

---

²⁰ PORADA, V. a kol. *Kriminalistika I.* 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 1995.

Podle způsobu použití nástroje rozlišujeme krádeže:

- s použitím nástroje,
- bez použití nástroje.

Pachatel trestného činu využívá nástroje zejména k usnadnění vykonání činu, obvykle bývá nutnou podmínkou ke spáchání krádeže. Často se nástroje používají v případech krádeže vloupáním.

Mezi krádeže, které jsou převážně páchány bez použití nástroje, můžeme zařadit krádeže prosté, kapesní, a krádeže, které jsou páchány vnitřními pachateli. Rozhodujícím faktorem je skutečnost, že nástroj je pro pachatele snadno dostupný.

Podle předmětu zájmu či objektu zaměření

Podle objektu můžeme krádeže rozdělit do obvyklých kategorií, a to na krádeže v bytech, kapesní, krádeže v obchodních domech, skladech, muzeích, kostelech apod. Nemůžeme vyjmenovat všechny kategorie, ale můžeme říci, že rozsah zájmu je velice velký a široký a je dán zejména příležitostmi k samotnému lupu.

U předmětu zájmu rozdělujeme krádeže zejména podle toho, o co má pachatel největší zájem, jedná se zejména o peníze, potraviny, starožitnosti apod.

4.1.2 PODVOD

S podvody se setkáváme v podstatě skoro v každé vyspělé společnosti.²¹ Podvodníci se totiž umí přizpůsobit veškerým poměrům ve společnosti, a to jak společenským, politickým i ekonomickým. V každé společnosti tudíž najdeme jednotlivce, kteří umí využívat své schopnosti ve vystupování, a ty kteří umí jednat a hlavně ovlivnit jiné lidi a to zejména za účelem na nich lehce zbohatnout. Na opačné straně se však také setkáváme s lidmi až moc důvěřivými a naivními, kteří podvodníkům naletí. Mleziva toto tvrzení shrnuje: „*Na světě může být jen tolik lhářů, kolik obelhaných, tolik podvodníků, kolik podvedených.*“²²

---

²¹ PENZEŠ, L. *Občan a bezpečnost*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996.

²² MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a ochrana proti nim*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000. s. 203

Podvod může směřovat také i k jiným záměrům než majetkovým (§ 181 – poškozování cizích práv – hovoříme o tzv. nemajetkových právech). Cílem většiny podvodníků, ale je se obohatit majetkově, a to ke škodě na cizím majetku.²³

Postihy těchto podvodů můžeme najít v hlavě páté, zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Podle tohoto ustanovení spočívá trestní čin podvodu v tom, že se pachatel snaží obohatit tím, že uvádí někoho v omyl, využívá něčího omylu či zamlčuje podstatné skutečnosti a tímto chováním tak způsobí na cizím majetku škodu nikoliv nepatrnou.

Pojmy jako je „uvedení v omyl“ vysvětluje Penzeš²⁴ jako jednání, kterým pachatel předstírá okolnosti, které nejsou v souladu se skutečným stavem věci, neodpovídají skutečnosti. Pojmu „využití něčího omylu“ můžeme rozumět jako situaci, kdy pachatel omyl nevyvolá, ví o něm, ale na tento omyl poškozeného neupozorní. Využije tedy této situace a na úkor poškozeného se obohatí sám nebo někoho jiného. Pojem „zamlčení podstatné skutečnosti“ nám popisuje situaci, kdy pachatel záměrně zamlčuje podstatné informace, tak aby byla postižená osoba ovlivněna a rozhodla se zcela jinak. „Cizím majetkem“ můžeme nazvat nejen majetek, který poškozený vlastní zcela, ale jen i zčásti, přičemž v některých případech může být pachatelem i samotný spoluvlastník. Pojem „majetek“ nejsou pouze hmotné věci, ale také pohledávky.

Trestný čin může mít až čtyři účastníky. Jedná se o tyto osoby – pachatel, poškozená osoba, osoba, která jedná v omylu a osoba, která získává neodůvodněný prospěch z majetku. Podvod se navíc neomezuje jen na osobní jednání pachatele, ale také se může jednat o použití technického zařízení – např. PC.

Obecně se hovoří o tom, že oběti podvodu se nestane někdo, kdo umí správně reagovat na výhodné nabídky, jedná se především o nepřiměřené úročení peněz, výhodné půjčky apod. Zároveň se uvádí, že pokud k podvodu dojde, oběti se skoro v žádném případě nedostane náhrady.

---

²³ Viz zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

²⁴ PENZEŠ, L. *Občan a bezpečnost*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996.

4.2 NEJOBVYKLEJŠÍ STRATEGIE PODVODŮ A KRÁDEŽÍ PÁCHANÝCH NA SENIORECH

Strategie, podle kterých se pachatelé krádeží a podvodů, obohacují na seniorech, jsou víceméně stále stejně a obecně velmi dobře známé. I přesto pokud se do této situace konkrétní jedinec dostane, velmi obvykle zapomíná na všechna doporučení, rady a vlastní zkušenosti. Je proto potřeba stále seniorům opakovat tyto vzorce strategií, podle kterých jsou trestné činy páchaný. Níže uvádím čtyři nejčastější, dle Policie ČR:

Situace zneužití poskytnuté služby

Situace stále stejná a obecně známá, pachatel přichází do domu starší osoby a to již s připravenou legendou. Pachatelé nejčastěji žádají poskytnutí jakékoliv služby, např. jde o využití toalety v domě či bytě, žádost o vodu k pití atd.. Jeden z pachatelů poté odvádí pozornost poškozeného rozhovorem a další z pachatelů vstupuje bez souhlasu majitele do bytu nebo domu. Poté se snaží najít peníze, které senioři v domech často mají nezabezpečeně uloženy. Je znám dokonce případ, kdy pachatelé odcizili velkou finanční částku v přítomnosti nemohoucího a ležícího seniora.

Situace, kdy se nachází blízká osoba v těžkém životním stavu

Tato taktika se používá zejména pro vylákání peněz z důvěřivých seniorů, při kterých se pachatel odkazuje na samotnou rodinu seniora. Pachatel přichází s vymyšleným příběhem, že jejich syn, dcera či vnuk nebo vnučka měli autonehodu a nutně potřebují peníze na opravu vozidla nebo že se dostali do opravdu tíživé finanční situace a o peníze se stydí sami své rodiče (prarodiče) požádat. Důvodů je mnoho a jsou velmi různorodé, ale bohužel často dobře na seniory fungují. Senior je totiž osoba důvěřivá, a když slyší, že jeho blízká osoba se nachází v nesnázích, chce pomoci za každou cenu, a to i přes to, že osobu, které peníze předává, může vidět poprvé ve svém životě.²⁵

---

²⁵ *Podvody na seniorech*. Policie ČR, 2012. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>. Cit. 2012-12-23

Situace výskytu falešných úředníků či opravářů

Známým scénářem je vydávání se za pracovníka úřadu či za pracovníky různých společností. Často jde o úředníka, který chce poškozenému vrátit finanční částku, nejčastěji se jedná o přeplatek daně. Poškozenému opravdu peníze předá a poté požaduje navrácení zbylé finanční částky. Tímto trikem se pachatel dozví, kde má senior uloženou hotovost, při pohybu seniora po bytě poté pachatel v nestřeženém okamžiku odcizuje veškerou uloženou finanční hotovost. V různých situacích se můžeme setkat také s falešnými opraváři zvonků, televizi nebo plynu.²⁶

Situace nabízení výhodných akcí

Mezi další způsoby okrádání seniorů můžeme zařadit nabízení různých služeb či výhodných nákupů. Pachatelé totiž služby jako je broušení nožů či oprava zámku schválně nadhodnocují, senior tudíž zaplatí o několik tisíc korun více než je zvykem. Dalším způsobem je nabízení různých typů nádobí, pomůcek k odpočinku a relaxaci za akční ceny, v tomto případě není dobré věřit v pravdomluvnost prodejců. A právě předváděcí akce, které slouží k tomuto typu prodeje, většinou navštěvují převážně senioři. Pachatelé zde využívají psychologický nátlak, který vede seniory pod nabídkou různých slev, výher a výhod k podpisu kupní smlouvy. Do těchto smluv poté bývají podvodně doplněny různé dodatky, které jsou samozřejmě pro kupujícího nevýhodné.²⁷

---

²⁶ *Podvody na seniorech*. Policie ČR, 2012. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>. Cit. 2012-12-23

²⁷ *Podvody na seniorech*. Policie ČR, 2012. Dostupné na WWW: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>. Cit. 2012-12-23

5. SENIOR JAKO OBĚŤ TRESTNÉ ČINNOSTI

Zkušenost s trestným činem je pro každého traumatická událost, která se vymyká zátěži, na kterou je lidská psychika stavěna. Útočí zejména na psychickou vyrovnanost jedince, protože zásadně mění například životní situaci; prožívání vztahů s ostatními; vztah k vlastnímu tělu a k fyzické existenci; vnímání vlastních možností ovlivňovat a kontrolovat svůj život.²⁸

Na úvod této kapitoly je třeba uvést statistické údaje Městské policie Liberec, které uvádí počet seniorů jako obětí trestné činnosti v Liberci v letech 2010 – 2011. Ze statistiky vyplývá, že kriminalita je v Liberci páchána na všech rizikových skupinách, tzn. na ženách, dětech a seniorech. Na osobách starších 60 let je v roce 2011 oproti předešlému roku zaznamenán nárůst o 17%.

Tabulka č. 1

Rok	Děti (0-17 let)	Ženy	Senioři nad 60 let
2010	99	1309	72
2011	131	1701	84
Nárůst v %	32	30	17

Zdroj: Městská policie Liberec

Jak již bylo řečeno, následky trestné činnosti jsou rozmanité a často také velmi překvapivé pro své okolí.²⁹ Podle ní se vyskytují všechny představitelné varianty - od různých intenzivních následků, které jsou patrné i laickému okolí, až po jakousi absenci sebemenších změn u osoby, která si výše uvedeným prošla. V čem ale spočívá síla následku trestného činu k oběti? Za ty nejdůležitější prediktory dopadu trestného činu na oběť jsou považovány: previktivní osobnost, okolnosti trestného činu a také reakce nejbližšího okolí.³⁰

²⁸ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1 vyd. Praha: Grada, 2007.

²⁹ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

³⁰ ČÍRTKOVÁ, L. *Forezní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 2004.

Previktivní osobnost

Psychické založení konkrétního jedince vždy vymezuje subjektivní význam všech prožitých situací. Zvýšenou pravděpodobnost, že jedinci tak zůstane následek trestného činu, se vyskytuje u těch, kteří trpí zvláštní iluzí kontroly. Tito jedinci se domnívají, že mají svůj život pod absolutní kontrolou, a že jsou schopni obstát v každé nadcházející situaci. Pěstují si tak vnější mentální postoj, kterým okolnímu světu říkají „mně se to nemůže stát“. Tyto osoby tak právě proto jsou těmi, které trestný čin hluboko zasáhne a pro jeho zapracování potřebuje jedinec rekonstrukci tzv. nosných kognitivních map. Rozměr faktické primární újmy nemusí být určující. I při relativně malém trestném činu (např. krádež kabelky) se u těchto jedinců projeví těžké následky.

Okolnosti trestného činu

Mnoho výzkumu dokazuje, že hlavní roli pro finální dopad trestného činu mají emoce. Pokud si vezmeme například vloupání do bytu oběti, největším vlivem v této situaci je narušení osobního prostoru a odcizení věcí s vysokou psychologickou hodnotou, materiální škody nemají tak velkou důležitost. Další důležitou okolností je způsob reakce oběti na signály nebezpečí (oběť agresivní - reaguje spontánně a nerozmýšlivě, jde do střetu s útočníkem; oběť pasivní – není schopna reálně vnímat okolí, je psychicky utlumena; oběť racionální – chová se tak, jako kdyby byla na nastalou situaci mentálně připravena. Nejzávažnější následky činu bývají obvykle u obětí pasivně reagujících.

Následné reakce okolí

Bezprostředně po kritické události se mohou oběti nacházet ve stavu šoku. Jejich psychika je rozhozená a nemohou pochopit to, co se právě stalo. Postižená osoba potřebuje co nejrychleji vrátit pocit bezpečí – jedná se o situaci vnější jistoty (jsem v bezpečí, nic mi nehrozí), ale také vnitřní jistoty (už mám kontrolu nad situací). Důležitá je také podpora nejbližšího okolí, a to v době hned po incidentu. Tato podpora může markantně ovlivnit návrat oběti ke každodennímu životu. Někdy stačí, když

se vedle oběti vyskytne důvěryhodná osoba, ta má za úkol oběti pomoci a ví, co jí pomáhá a co naopak škodí. Pro kontraproduktivní strategie jsou typické tyto dva mýty:

- oběť by měla co nejdříve vše zapomenout, proto se musíme chovat jako by se nic nestalo
- oběť je jako nemocný člověk, vyléčí ji pouze odpočinek, klid a léky.

Opak je ale pravdou. Je jasné, že oběť trestného činu nikdy na tento nepříjemný zážitek nezapomene a pro návrat do normálního života musí vkládat dostatek své vlastní energie. Rady jako potlačování skutečností blokují přirozené mechanismy, které pomáhají jedinci s vyrovnáním se s traumatem. Čírtková, Vitoušová ještě nalézají další chyby, ke kterým dochází při prvním kontaktu s obětí. K těm můžeme zařadit:

- opakování týž klišé a frázi („Vždyť to nebylo tak hrozné.“),
- vyčítání, obviňování oběti („Říkala jsem ti, ať se zamykáš!“),
- hlásání nepravdy, obelhávání oběti či milosrdné lži,
- diagnostikování na místě („Asi máš problém.“),
- uspěchanost,
- hlásání slibů, které nemůžeme dodržet („Neboj, určitě ho najdou“).³¹

Viktimize je proces, v němž se potenciální oběť stává obětí skutečnou.³² Z hlediska psychologického je újma, která byla způsobena trestným činem pouze úvodem, na který potom navazují další události. Rozeznáváme dvě fáze viktimize – a to fázi primární a sekundární. Primární viktimize je taková újma, která byla způsobena pachatelem – tedy vzniká jako přímý následek trestného činu. Primární rány poté vznikají v jejím vývoji a známe tři druhy těchto ran – fyzická újma, finanční újma, emoční újma.

Sekundární viktimize je taková újma, která vzniká v důsledku reakcí různých forem sociálních instancí či neformálního sociálního okolí. Zdrojem sekundární viktimize může být také nevhodné chování příslušníků policie (jedná se např. o necitlivý přístup, nepochopení postupu dalšího vyšetřování případu apod.). Všichni ti, kteří tak přicházejí do kontaktu s poškozenými v důsledku své pracovní náplně,

---

³¹ ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1 vyd. Praha: Grada, 2007.

³² NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004.

tak musí mít vždycky na zřeteli to, že oběť daný trestný čin nespáchala. Sekundární rány jsou potom výlučně jen psychologického rázu a dochází k nim logicky v průběhu sekundární viktimizace. Známe nejčastější trojici pocitů – pocit nespravedlnosti, pocit izolace, pocit nedůstojnosti. Podle vyrovnávání jedince s prožitou událostí a následnou vzniklou újmou se uvádí ještě třetí fáze – tzv. terciální viktimizace. Zde se jedná o stav, kdy jedinec není schopen vyrovnat se s prožitou traumatickou zkušeností. A to i když došlo k odškodnění a nápravě škod.

6. PREVENCE KRIMINALITY PÁCHANÉ NA SENIORECH VE MĚSTĚ LIBEREC

Ze statistických materiálů Městské policie Liberec bylo zjištěno, že při srovnání let 2010 a 2011 je patrný narůstající trend u všech sledovaných kriminalit. Znepokojivý je zejména vyšší počet pachatelů z řad dětí, mladistvých a recidivistů. Podobně i v případě obětí je zaznamenán výrazný nárůst obětí mezi dětmi, ženami a seniory.³³ Z tohoto důvodu je potřebné neustále vyvíjet a realizovat preventivní aktivity zaměřené jak na možné pachatele trestné činnosti, tak na možné oběti.

Tato kapitola se tedy zaměří nejprve obecně na prevenci kriminality a poté zde budou analyzovány technické možnosti Městské policie Liberec ve vztahu k prevenci kriminality páchané na seniorech a plán prevence kriminality města Liberec.

6.1 Prevence kriminality

Prevence patologických jevů je v podstatě souhrn aktivit, jejichž cílem je předcházení nebo zmírnění následků patologické činnosti. Prevenci dělíme na primární, sekundární a terciální.

Primární prevencí rozumíme veškeré konkrétní aktivity realizované s cílem předejít problémům a následkům sociálněpatologických jevů, případně minimalizovat jejich negativní dopad, včetně dalšího šíření.

Primární prevence se dále dělí takto:

- 1) *Nespecifická primární prevence* - představuje základ a nosný prvek celého systému prevence, jde o volnočasové aktivity určené nejširším vrstvám dětí a mládeže, popř. dospělým umožňující harmonický rozvoj osobnosti jednotlivce. Existovaly by i za absence sociálně patologických jevů.
- 2) *Specifická primární prevence* – tato prevence je realizována v rámci podpůrných programů pro rizikové skupiny a jako prevence před exkluzí. Součástí specifické

---

³³ PORUBA, L. *Plán prevence kriminality na léta 2013-2015 pro město Liberec*. Liberec: Městská policie Liberec, 2012. s.11

primární prevence jsou Standardy specifické primární prevence, které jsou cestou ke zkvalitnění preventivních aktivit.³⁴

6.2 Technické možnosti Městské policie Liberec ve vztahu k prevenci kriminality páchané na seniorech a preventivní projekty ve vztahu k seniorům

Přednášková a osvětová činnost pro seniory

Jelikož se v Liberci v posledních letech zvýšila násilná a mravnostní kriminalita a jednou z ohrožených skupin jsou také senioři (např. při podvodech, přepadení, krádežích, apod.), přišla Městská policie Liberec s osvětovými a vzdělávacími programy, které jsou realizovány v senior-klubech. Senioři jsou stejně jako děti, na které se přednášková a osvětová činnost vztahuje, vyučováni formou tematických lekcí nebo her k zásadám bezpečného chování doma, na ulici, ve městě, apod.

Úkolem těchto setkání je také rozšíření znalostí o činnostech různých pomáhajících profesí, překonávání postojoyých stereotypů a posílení důvěry k uniformovaným složkám, např. senioři si mohou se strážníkem neformálně popovídat, jsou seznámeni se „svým okrskářem“, apod.³⁵

Tuto osvětovou činnost realizuje a finančně zajišťuje Městská policie Liberec.

Senior linka

Jedná se o prostředek pomáhající v trestné činnosti páchané na seniorech. Provozuje ji Městská policie Liberec. Na této lince si mohou senioři ověřit, zda např. osoba, která se prokazuje jako např. zaměstnanec plynáren, je opravdu osobou k tomu oprávněnou. Prostřednictvím této linky je také poskytována pomoc a poradenství při jiných „nečekaných návštěvách“ a situacích.

---

³⁴ Primární prevence. Dostupné na WWW: <http://www.msmt.cz/vzdelavani/prevence-ptj>. Cit. 2012-12-20

³⁵ PORUBA, L. *Program prevence kriminality na rok 2012*. Liberec: Městská policie Liberec, 2011.

Tato linka je bohužel využívána seniory minimálně, byť je riziko kriminality páchané na seniorech stále velmi aktuální.³⁶

Fotopasti

K technickým prostředkům, které pomáhají v boji proti kriminalitě či působí jako preventivní prostředek v páchání kriminality, patří nainstalované mobilní fotopasti. Je to skryté monitorovací zařízení, které je vybaveno tepelnými a pohybovými senzory. Pokud dojde k narušení sledovaného prostoru, je pořízena fotografie nebo videozáznam. V případě potřeby je na místo zaslána hlídka. Fotopasti jsou ve městě instalovány tam, kde dochází ke kriminalitě či k opakovaným škodám na majetku.³⁷

6.3 Plán prevence kriminality města Liberec

System prevence kriminality je v souladu s vládou schválenou Strategií prevence kriminality v České republice na léta 2012 – 2015 založen na třech úrovních – republikové, krajské a lokální (obecní). Tyto úrovně se liší jak svým teritoriálním vymezením, typem realizátorů a mírou kompetencí klíčových partnerů, tak také použitými postupy při zpracovávání analýz, zpracováním rozdílných koncepčních materiálů a způsoby vyhodnocování své činnosti. Kromě toho se liší také nároky na personální obsazení či na míru zapojení a odpovědnosti zúčastněných subjektů.

„Město Liberec je zařazeno do lokální úrovně prevence kriminality. Podmínkou pro získávání státních účelových dotací pro následující období je i vypracování Plánu prevence kriminality. Tento Plán prevence kriminality je strategický materiál, který se snaží identifikovat hlavní problematiky, komplexně k nim přistupovat a udat směr, kterým se bude prevence kriminality ubírat v následujících letech. Konkrétní projekty

---

³⁶ PORUBA, L. *Program prevence kriminality na rok 2012*. Liberec: Městská policie Liberec, 2011.

³⁷ *Městská policie Liberec pořídila fotopasti*. Dostupné na WWW:

<http://www.mpliberec.cz/aktualne/aktuality/mestska-policie-fotopasti>. Cit. 2012-12-25

na každý kalendářní rok jsou součástí jiných materiálů, konkrétně Programů prevence kriminality na jednotlivé roky.³⁸

Prioritami Plánu prevence kriminality je především spolupráce klíčových subjektů, které participují na prevenci kriminality v Liberci, na vzájemné předávání si informací, řešení problematiky kriminality a násilné kriminality v Liberci. Dále se jedná o orientaci preventivních aktivit na děti, mladistvé a seniory a na posilování celkového pocitu bezpečí občanů Liberce.

K cílům Plánu prevence kriminality na období 2013-2015 patří:

- vznik pracovní skupiny prevence kriminality se zastoupením klíčových participujících subjektů,
- provádění dalších analýz násilné kriminality,
- podpora různých režimových opatření s účelem omezit příčiny kriminality při samostatné působnosti města,
- zohlednění již zjištěných problematik do projektů a programů plánovaných na období let 2013-2015,
- pokračování ve spolupráci mezi okrskáři Městské policie Liberec a osadními výbory,
- podporování zvýšení počtu policistů a strážníků v ulicích města Liberec, apod.³⁹

---

³⁸ PORUBA, L. *Plán prevence kriminality na léta 2013-2015 pro město Liberec*. Liberec: Městská policie Liberec, 2012. s.4

³⁹ PORUBA, L. *Plán prevence kriminality na léta 2013-2015 pro město Liberec*. Liberec: Městská policie Liberec, 2012. s.22

PRAKTICKÁ ČÁST

7. EMPIRICKÝ VÝZKUM

7.1 Popis výzkumu

Jedná se o kvantitativní výzkum. Jako metoda sběru dat byl použit dotazník.

Výzkum této bakalářské práce probíhal v měsících listopad 2012 až leden 2013. Po stanovení hypotéz, došlo k sestavení dotazníku a provedení pretestu. V měsíci prosinci 2012 došlo ke sběru dat od respondentů ve věkové struktuře 65 – 92 let. Jednalo se o náhodně vybrané a oslovené seniory z města Liberec. Dotazník vyplňovali respondenti ze tří okruhů oslovených – senioři z okruhu známých, sousedů a rodinných příslušníků, náhodně osloveni senioři ve městě Liberec a senioři z domova důchodců v Liberci.

Výzkumného šetření se účastnilo 125 seniorů z města Liberce a jeho okolí. Jednalo se o muže i ženy ve věku 65 let a více.

Po sesbírání dotazníků byla provedena kontrola jejich správnosti a úplnosti. Jelikož 6 dotazníků nebylo zcela vyplněno, nebyly do výzkumného šetření zařazeny.

Výsledky výzkumu jsou interpretovány formou tabulek a grafů, jednotlivá data jsou vyjádřena v absolutní a relativní četnosti.

Výsledky tohoto výzkumu poslouží k potvrzení či vyvrácení v této práci stanovených hypotéz. Dále jsou podrobeny další analýze a komparaci s podobnými provedenými výzkumy.

7.2 Hypotézy

Hypotéza č. 1 Lze předpokládat, že senioři se cítí ve městě Liberec bezpečně.

Hypotéza č. 2 Lze předpokládat, že počet seniorů, kteří nebyli obětí trestného činu je vyšší než počet obětí trestné činnosti páchané na seniorech.

Hypotéza č. 3 Lze předpokládat, že senioři jsou nejčastěji obětí trestného činu krádeže či podvodu.

Hypotéza č. 4 Lze předpokládat, že senioři dbají na svou bezpečnost jen minimálními opatřeními.

Hypotéza č. 5 Lze předpokládat, že senior se stává snadnou obětí trestné činnosti díky své důvěřivosti či fyzické bezbrannosti.

7.3 Metoda sběru dat

Jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník, jelikož umožňuje získání dat od velkého počtu respondentů.

Dotazník je s ohledem na skupinu respondentů koncipován jednoduše a srozumitelně, obsahuje méně otázek, aby dokázal udržet pozornost seniorů a zbytečně respondenty nevyčerpával.

7.4 Interpretace výsledků výzkumu

Otázka č. 1 Myslíte si, že je senior pro trestnou činnost snadnou obětí?

Tabulka č. 2

	Počet	%
Ano	106	84,8
Ne	9	7,2
Nevím	10	8

Zdroj: Vlastní zpracování

Jedno sto šest oslovených seniorů se domnívá, že senior je pro trestnou činnost snadnou obětí. Jedná se o 84,8% respondentů. Opačného názoru je pouze 9 respondentů, tedy 7,2%. 10 respondentů uvedlo, že neví.

Otázka č. 2 Myslíte si, že senioři jsou zranitelnější pro trestnou činnost krádeže nebo podvodu?

Tabulka č. 3

	Počet	%
Ano	86	68,8
Ne	18	14,4
Nevím	21	16,8

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku č. 2 uvedlo 86 respondentů (68,8%), že se domnívají, že jsou senioři zranitelnější pro trestnou činnost na nich páchanou. Opačného názoru je pouze 18 respondentů (14,4%). Jednalo se převážně o muže do 70 let věku. Dále 21 respondentů uvedlo, že neví.

Otázka č. 3 Byl(a) jste někdy obětí trestné činnosti?

Tabulka č. 4

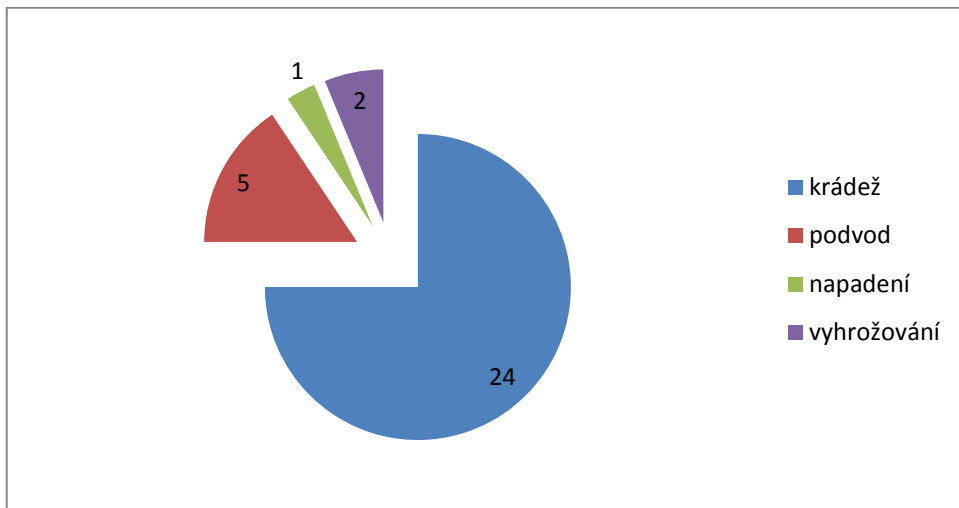
	Počet	%
Ano	31	24,8
Ne	94	75,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Třicet jedna osob uvedlo, že již bylo někdy v minulosti obětí trestné činnosti. Jednalo se především o osaměle žijící seniory a ženy do věku 80 let. 94 respondentů (75,2%) se obětí trestné činnosti nestalo.

Otázka č. 4 Uved'te, o jaký trestný čin, který byl na vás spáchán, se jednalo (např. krádež, podvod, loupež, napadení, vyhrožování, týrání, ...)

Graf č. 1

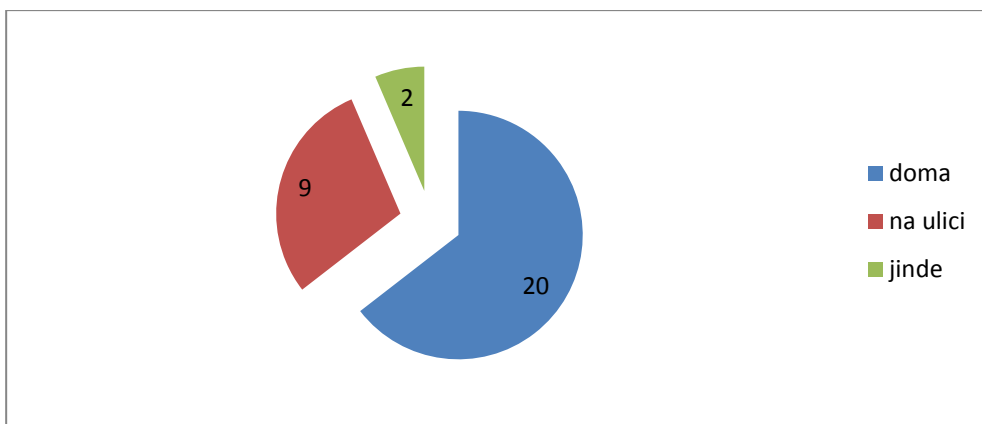

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejčastějším trestným činem, u kterého byli oslovení respondenti obětí, byla krádež. Jednalo se o 24 případů z 31 případů všech obětí trestné činnosti, tedy o 77,4%. Další trestnou činností páchanou na oslovených seniorech z Liberce bylo vyhrožování, napadení a v pěti případech podvod.

Otázka č. 5 Pokud jste se stal obětí trestného činu, kde k němu došlo?

Graf č. 2

Zdroj: Vlastní zpracování

Respondenti uvedli, že k trestnému činu, který byl na nich spáchán, došlo ve většině případů doma. Toto uvedlo 20 respondentů (64,5%). Na 29% respondentů (9 osob) byl trestný čin spáchán na ulici.

Otázka č. 6 Máte obavy, že byste se mohl (a) opět stát obětí trestného činu?

Tabulka č. 5

	Počet	%
Ano	27	87,1
Občas	3	9,7
Ne	1	3,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Naprostá většina oslovených respondentů (87,1%), kteří se již stali obětí trestné činnosti má obavy, že by se mohli opětovně stát obětí trestné činnosti. Občas má tyto obavy 9,7% respondentů. Jeden senior uvedl, že tyto obavy nemá. Byl to muž ve věku do 70 let.

Otázka č. 7 Máte pocit, že policie zabezpečuje ve městě Liberec dostatečným způsobem bezpečí seniorů?

Tabulka č. 6

	Počet	%
Ano	18	14,4
Ne	33	26,4
Nevím	74	59,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Většina oslovených seniorů nedokáže posoudit, zda je ve městě Liberec dostatečně zajištěno bezpečí seniorů ze strany policie, ať už se tedy jedná o Městskou policii Liberec, tak o Policii ČR. 18 respondentů (14,4%) se domnívá, že je jejich bezpečnost ze strany policie dostatečně zajištěna. Jedná se o muže a ženy do 75 let, kteří se nestali

obětí trestné činnosti. 26,4% respondentů uvedlo, že dle jejich názorů policie v Liberci dostatečným způsobem nezajišťuje bezpečnost seniorů.

Otázka č. 8 Ve městě se cítím

Tabulka č. 7

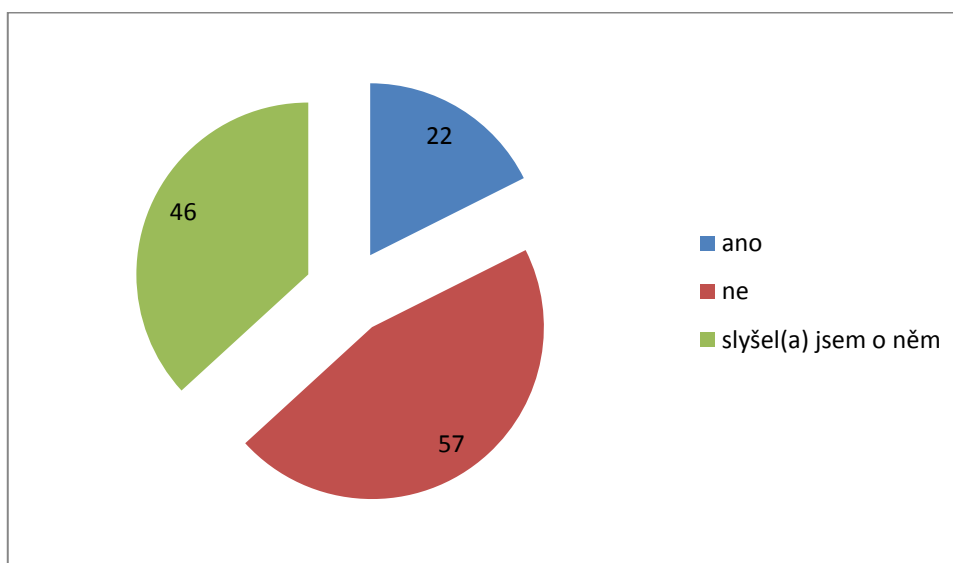
	Počet	%
bezpečně	28	22,4
ne moc bezpečně	43	34,4
jak kdy	54	43,2

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku č. 8 odpovědělo nejvíce seniorů, že se ve městě cítí občas bezpečně, občas ne příliš bezpečně. Takto odpovědělo 43,2% seniorů. Bezpečně se ve městě cítí 28 seniorů (22,4%). Jednalo se především o muže nebo seniory z domova důchodců, kteří do města příliš nechodí. Nepříliš bezpečně se v městském prostředí cítí 34,4% respondentů, zejména ženy a osaměle žijící senioři.

Otázka č. 9 Znáte preventivní program policie vztahující se k trestné činnosti páchané na seniorech?

Graf č. 3

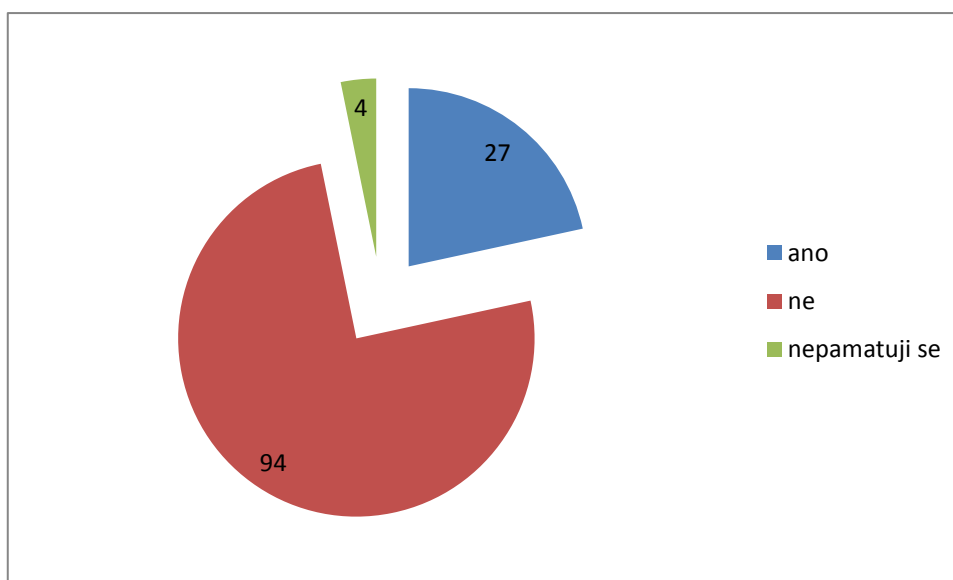
Zdroj: Vlastní zpracování

Preventivní program policie vztahující se k trestné činnosti páchané na seniorech nezná 57 respondentů (45,6%), což je alarmující počet neznalých závažnost tohoto problému. Program zcela jistě zná pouze 22 respondentů, zejména z řad seniorů z domova důchodců, kde se konají přednášky z této problematiky. O programu již někdy slyšelo 46 respondentů (36,8%).

Otázka č. 10 Účastnil(a) jste se nějakého takového preventivního programu realizovaného Policií ČR nebo městskou policií?

Graf č. 4

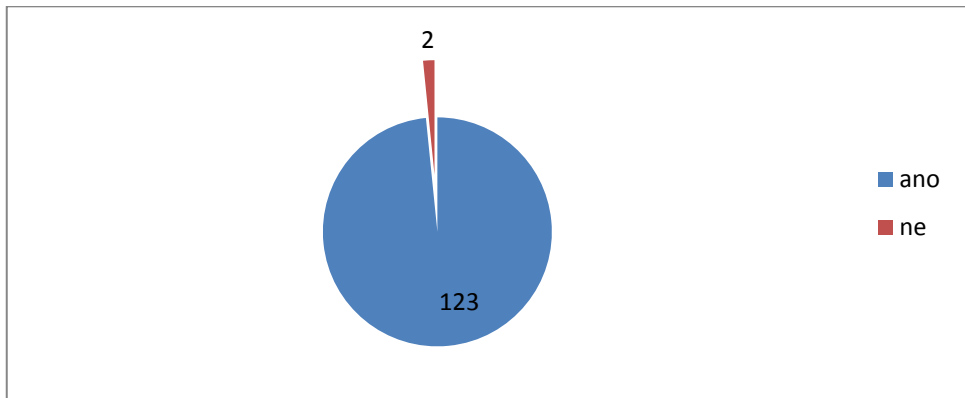

Zdroj: Vlastní zpracování

Preventivního programu Policie ČR nebo městské policie se nikdy neúčastnilo 94 respondentů, tedy 75,2%. Naopak preventivního programu se účastnilo 27 osob, jednalo se zejména o ženy z domovů důchodců či osaměle žijící seniory (4 osoby).

Otázka č. 11 Děláte něco pro svou bezpečnost?

Graf č. 5

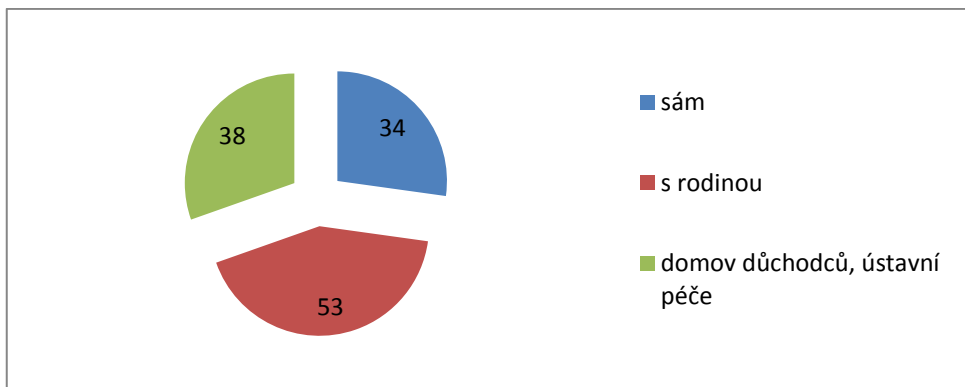

Zdroj: Vlastní zpracování

Na otázku č. 11 odpověděli téměř všichni respondenti (až na 2 muže z domova důchodců), že se pro svou bezpečnost snaží něco dělat. Mezi nejčastější bezpečnostní opatření patří zamykání, neotvírání cizím lidem, sledování výzev v televizi, neukládání si vyšší peněžní hotovosti v domácnosti, apod. Preventivních programů určených pro seniory se účastní nebo účastnilo 20 oslovených seniorů.

Otázka č. 12 Žiji

Graf č. 6

Zdroj: Vlastní zpracování

Nejvíce respondentů (53 osob) žije s rodinou. Osaměle žijících seniorů bylo ve výzkumu 34 a 38 seniorů bylo z domova důchodců či z jiné ústavní péče.

Otázka č. 13 Pohlaví

Tabulka č. 8

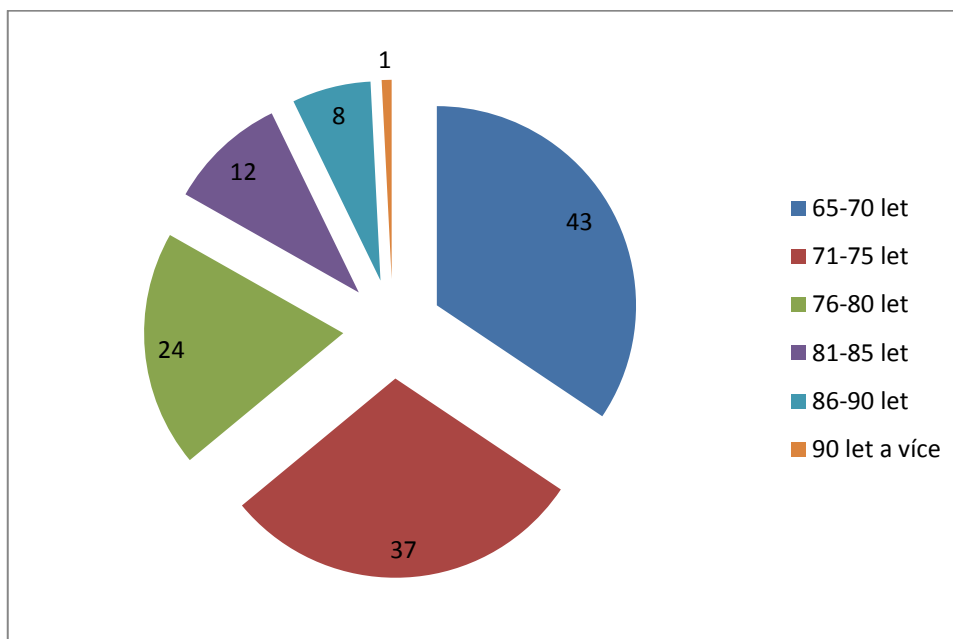
	Počet	%
Muž	53	42,4
Žena	72	57,6

Zdroj: Vlastní zpracování

Výzkumu se účastnilo 53 mužů (42,4%) a 72 žen (57,6%).

Otázka č. 14 Věk

Graf č. 7

Zdroj: Vlastní zpracování

Věk oslovených respondentů se pohyboval v rozmezí 65 až 90 let, přičemž 1 respondent z domova důchodců měl 92 let. Největší skupinu tvořili senioři od 65 do 75 let.

7.5 Analýza výsledků výzkumu

Výzkum této bakalářské práce probíhal v měsících listopad 2012 až leden 2013. V měsíci prosinci 2012 došlo ke sběru dat od respondentů ve věkové struktuře 65 – 92 let. Jednalo se o náhodně vybrané a oslovené seniory z města Liberec. Dotazník vyplňovali respondenti ze tří okruhů oslovených – senioři z okruhu známých, sousedů a rodinných příslušníků, náhodně oslovení senioři ve městě Liberec a senioři z domova důchodců v Liberci.

Výzkumného šetření se účastnilo 125 seniorů z města Liberce a jeho okolí. Jednalo se o 53 mužů a 72 žen. Věk oslovených respondentů se pohyboval v rozmezí 65 až 90 let, přičemž 1 respondent z domova důchodců měl 92 let. Největší skupinu tvořili senioři od 65 do 75 let. Jako metoda sběru dat byl zvolen dotazník, jelikož umožňuje získání dat od velkého počtu respondentů.

Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že 106 oslovených seniorů se domnívá, že senior je pro trestnou činnost snadnou obětí. Jedná se o 84,8% respondentů. Opačného názoru je pouze 9 respondentů, tedy 7,2%. Deset respondentů uvedlo, že neví. Tyto výsledky potvrzují hypotézu č. 6 této práce. Také na otázku č. 2 uvedlo 86 respondentů (68,8%), že se domnívají, že jsou senioři zranitelnější pro trestnou činnost na nich páchanou. Opačného názoru je pouze 18 respondentů (14,4%). Jednalo se převážně o muže do 70 let věku. 21 respondentů uvedlo, že neví.

Co se týče seniorů jako obětí trestné činnosti, tak 31 osob z Liberce uvedlo, že již bylo někdy v minulosti obětí trestné činnosti. Jednalo se především o osaměle žijící seniory a ženy do věku 80 let. Pozitivním ukazatelem je skutečnost, že 94 respondentů (75,2%) se obětí trestné činnosti nestalo.

Nejčastějším trestným činem, u kterého byli oslovení respondenti obětí, byla krádež. Jednalo se o 24 případů z 31 případů všech obětí trestné činnosti, tedy o 77,4%. Další trestnou činností páchanou na oslovených seniorech z Liberce bylo vyhrožování, napadení a v pěti případech podvod.

Respondenti ve výzkumu dále uvedli, že k trestnému činu, který byl na nich spáchán, došlo ve většině případů doma. Toto uvedlo 20 respondentů (64,5%). Na 29% respondentů (9 osob) byl trestný čin spáchán na ulici. Z výzkumu Paulasové vyplývají

podobné výsledky, kdy trestný čin byl spáchán na jí oslovených respondentech ve 20 případech doma (43%) a u 24% se tomu tak stalo na ulici.⁴⁰

Naprostá většina oslovených respondentů (87,1%), kteří se již stali obětí trestné činnosti má obavy, že by se mohli opětovně stát obětí trestné činnosti. Občas má tyto obavy 9,7% respondentů. Jeden senior uvedl, že tyto obavy nemá. Byl to muž ve věku do 70 let. Z výzkumu Paulasové vyplývá, že cca polovina všech jí oslovených seniorů má obavy z toho, že by se mohli stát obětí trestné činnosti. Výsledky jsou zde velmi vyrovnané, a to jak u okradených seniorů, tak u seniorů, kteří se nikdy obětí trestné činnosti nestali. Paulasová z toho usuzuje, že není žádná souvislost mezi předchozí zkušeností s trestnou činností a současnou obavou z toho, že by se senior mohl stát obětí trestné činnosti. Z našeho výzkumu vyplývá opak, a to tedy skutečnost, že senior, který se již obětí trestné činnosti stal, má v 87,1% případech zcela jistě obavy z další možné trestné činnosti na něm páchané. Pouze 3,2% je opačného názoru a tyto obavy nemá.

Pokud máme analyzovat pohled seniorů na bezpečnost v Liberci a zabezpečení této bezpečnosti ze strany Policie ČR nebo Městské policie Liberec, tak většina oslovených seniorů nedokáže posoudit, zda je ve městě Liberec dostatečně zajištěno bezpečí seniorů ze strany policie, ať už se tedy jedná o Městskou policii Liberec, tak o Policii ČR. Pouze 18 respondentů (14,4%) se domnívá, že je jejich bezpečnost ze strany policie dostatečně zajištěna. Jedná se o muže a ženy do 75 let, kteří se nestali obětí trestné činnosti. 26,4% respondentů uvedlo, že dle jejich názorů policie v Liberci dostatečným způsobem nezajišťuje bezpečnost seniorů. K této problematice se vztahovala také otázka č. 8 dotazníku, na kterou nejvíce seniorů odpovědělo, že se ve městě cítí občas bezpečně, občas ne příliš bezpečně. Takto odpovědělo 43,2% seniorů. Bezpečně se ve městě cítí 28 seniorů (22,4%). Jednalo se především o muže nebo seniory z domova důchodců, kteří do města příliš nechodí. Nepříliš bezpečně se v městském prostředí cítí 34,4% respondentů, zejména ženy a osaměle žijící senioři.

Co se týče prevence, tak preventivní program policie vztahující se k trestné činnosti páchané na seniorech nezná 57 respondentů (45,6%), což je nezanedbatelné množství. Program zcela jistě zná pouze 22 respondentů, zejména z řad seniorů z domova důchodců, kde se konají přednášky z této problematiky. O programu již někdy slyšelo 46 respondentů (36,8%). Podobně také z výzkumu Paulasové vyplývá,

---

⁴⁰ PAULASOVÁ, J. *Senior jako oběť trestného činu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. s. 64

že cca polovina seniorů nemá o takových programech povědomí. Zde by tedy bylo vhodné apelovat na větší snahu policie o seznámení seniorů s tímto programem, o větší propagaci programu a zajištění co největšího počtu účastníků na takové preventivní činnosti. Z analýzy další otázky totiž vyplývá, že preventivního programu Policie ČR nebo městské policie se nikdy neúčastnilo 94 respondentů, tedy 75,2%. Naopak preventivního programu se účastnilo 27 osob, jednalo se zejména o ženy z domovů důchodců či osaměle žijící seniory (4 osoby).

Pokud pohlédneme na preventivní opatření z oblasti bezpečnosti seniorů, tak z výzkumu této práce vyplývá, že většina seniorů (až na 2 muže z domova důchodců) se snaží pro svou bezpečnost něco dělat. K nejčastěji uváděným bezpečnostním opatřením patří zamykání, neotvírání cizím lidem, sledování výzev v televizi, neukládání si vyšší peněžní hotovosti v domácnosti, apod. Preventivních programů určených pro seniory se účastní nebo účastnilo 20 oslovených seniorů. Z výzkumu Palasové vyplývá, že pro svou ochranu senioři nejčastěji sledují výzvy v televizi a v rozhlasu a snaží se držet pravidla „neotvírat cizím lidem“. Jiní senioři uvedli, že jako prostředek ochrany považují to, že nechodí do společnosti. Jen jedinci (4 osoby) podobně jako v námi provedeném výzkumu nedělají pro svou ochranu nic.⁴¹

7.6 Testování hypotéz

Hypotéza č. 1 Lze předpokládat, že senioři se cítí ve městě Liberec bezpečně.

Tato hypotéza byla **potvrzena částečně**. K potvrzení či vyvrácení hypotézy se vztahovaly otázky č. 7 a 8, ze kterých vyplývá, že se senioři cítí bezpečně jak kdy a také, že mnohdy neumí posoudit, zda policie v Liberci dostatečným způsobem zajišťuje bezpečnost seniorů jakožto možných obětí trestné činnosti.

Hypotéza č. 2 Lze předpokládat, že počet seniorů, kteří nebyli obětí trestného činu je vyšší než počet obětí trestné činnosti páchané na seniorech.

---

⁴¹ PAULASOVÁ, J. *Senior jako oběť trestného činu*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010. s. 67

Tato hypotéza byla zcela **potvrzena**. Obětí trestné činnosti se v tomto výzkumu stalo 31 osob ze 125 oslovených respondentů, tedy pouze 24,8%.

Hypotéza č. 3 Lze předpokládat, že senioři jsou nejčastěji obětí trestného činu krádeže či podvodu.

Tato hypotéza byla **potvrzena**. Z celkového počtu 31 respondentů, kteří se stali v seniorském věku obětí trestné činnosti, bylo okradeno nebo podvedeno celkem 29 osob, tzn. 93,5%.

Hypotéza č. 4 Lze předpokládat, že senioři dbají na svou bezpečnost jen minimálními opatřeními.

Tato hypotéza je **potvrzena částečně**. Téměř všichni oslovení respondenti dbají na svou bezpečnost přijetím bezpečnostních opatření. Do jaké míry je možné jejich opatření posuzovat jako minimální, není možné objektivně posoudit, z tohoto důvodu, byť naprostá většina určitá bezpečnostní opatření přijímá 98,4%, vyhodnocujeme tuto hypotézu, jako částečně potvrzenou.

Hypotéza č. 5 Lze předpokládat, že senior se stává snadnou obětí trestné činnosti díky své důvěřivosti či fyzické bezbrannosti.

Tato hypotéza je **potvrzena**. Dle názoru respondentů je senior v 84,8% případů snadnou obětí trestné činnosti. Ze studia literatury a dalších sekundárních zdrojů je možné výzkum doplnit o poznatky, že senior se stává snadnou obětí trestné činnosti díky své důvěřivosti či fyzické bezbrannosti, což respondenti z pochopitelných důvodů nemohli uvádět.

7.7 BEZPEČNOSTNÍ ZÁSADY PRO SENIORY A NÁVRH DALŠÍCH OPATŘENÍ PRO BEZPEČNOST SENIORŮ V LIBERCI

Policie ČR a Bílý kruh bezpečí vymezuje několik zásad bezpečnosti, které pro potřeby této práce uvedeme s ohledem na bezpečnost seniorů. Jedná se o dodržování těchto zásad:

1) Nebezpečí hrozící doma a navrhované zásady:

Zásada č. 1 – Řádně si zabezpečte svůj dům nebo byt

Jde o nejdůležitější zásadu, která může pomoci zabránit vniknutí zloděje do domu.

Maximální pozornost je třeba věnovat místu, kterým se pachatel do domu nejčastěji dostane – dveřím. Je vhodné vybavit je bezpečnostními štíty, zámky, řetízky, pojistkami dveřních závěsů, oplechováním, panoramatickými kukátkami apod. Pokud se okna nacházejí v přízemí, je vhodné využít mříže nebo bezpečnostní fólie.

Na dveřním štítku se doporučuje uvádět příjmení v množném čísle (např. Novotní), i když v domě bydlí např. samotná žena.

Zásada č. 2 – Nepodceňujte všímavost sousedů a občanskou solidaritu

Pro zabezpečení domova v nepřítomnosti je vhodné využít sousedské výpomoci, např. navzájem se informovat o delší nepřítomnosti, domluvit se na výběru pošty ze schránky, předat si telefonní čísla pro případ nouze, apod.

Při podezření na vloupání některého ze sousedů volat policii.

Mít uvedena důležitá telefonní čísla v blízkosti telefonu (tedy kromě tísňových linek také kontakty na dobré sousedy, apod.).

Při bezprostředním ohrožení volat o pomoc z okna a nahlásit kolemjdoucímu patro a číslo dveří.

Zásada č. 3 – Nedovolit využít vašich vlastních chyb

Není dobré schovávat klíče pod rohožkou, nesdělovat nikomu podrobnosti o zabezpečení bytu či domu, nechlubit se majetkovými poměry, nezvat každého do bytu, nenechávat si doma velké finanční částky v hotovosti, neotvírat automaticky dveře, aniž byste se přesvědčili, kdo se za nimi nachází, neotvírat dveře, pokud je za nimi tma, neotvírat cizím lidem, pokud je člověk sám, neměl by platit hotově apod.

2) Nebezpečí na ulici a navrhované zásady:

- a) vyhýbejte se po setmění rizikovým místům (např. parky, parkoviště, stanice metra, aj.),
- b) chod'te pokud možno vždy s doprovodem,
- c) nemějte u sebe cennosti nebo větší obnos peněz,
- d) zvyšte svou pozornost při vstupu do domu. V případě, že se ve vaší blízkosti nachází cizí člověk, do domu ani nevstupujte. Pokud se cítíte ohroženi, oslovte kolemjdoucí osobu,
- e) přidržujte si rukou kabelku,
- f) nenechávejte kabelku otevřenou,
- g) doklady mějte odděleny od peněženky (odcizené doklady totiž mohou vést k další trestné činnosti),
- h) noste peněženku ve vnitřní kapse bundy, zásadně ne v zadní kapse kalhot, apod.

3) Nebezpečí v obchodních domech a navrhované zásady:

- a) neztrácejte nikdy kontrolu nad svými taškami a kapsami,
- b) kabelku neodkládejte do nákupního košíku,
- c) vyhýbejte se tlačenicím,
- d) neodkládejte peněženku při placení na prodejní pult,
- e) zvyšte svou pozornost ve zkušebních kabinkách,
- f) buďte vždy obezřetní vůči „výhodným“ a velmi lákavým nabídkám, apod.

4) **Nebezpečí v dopravních prostředcích**

- a) nejbezpečnější místo se nachází v blízkosti dveří a řidiče, v metru se jedná o první vagón,
- b) pokud vás někdo obtěžuje, požádejte nějakou důvěryhodnou osobu středního věku o pomoc,
- c) při nástupu do dopravního prostředku a při pobytu v něm, sundejte ze zad batoh, abyste na něj viděl(a), apod.

5) **Ovládejte základní zásady sebeobrany:**

Zásada č. 1 - Vyhýbejte se svému nepříteli.

Zásada č. 2 – Každá akce je vždy rychlejší než reakce (útočník je vždy ve výhodě).

Zásada č. 3 - Nikdy nechoďte do předem prohraného boje.

Zásada č. 4 - Přílišná důvěra v korektnost a slušnost druhého, zvláště neznámého, je velmi nebezpečná.

Zásada č. 5 - Pokud jste nuceni bojovat, bojujte nečestně, jelikož jen takový boj má svůj smysl.

Zásada č. 6 - Důvěřujte svému instinktu a intuici.

Zásada č. 7 - Jednou z největších bariér pro vedení boje je vlastní korektnost a tzv. slušné vychování.

Zásada č. 8 - Na překvapivou situaci reagujte překvapivě.

Zásada č. 9 - Zásada kontroly a sebekontroly.⁴²

Jedná se o obecné zásady sebeobrany, které jsou doporučovány všem osobám bez ohledu na věk. V případě seniorů je s ohledem na jejich fyzické možnosti nutné brát tyto zásady s nadhledem.

6) **Zásady pro rozpoznání manipulace**

Manipulace je pachateli trestných činů velmi často využívána. Vlivem manipulace a důvěřivosti seniorů pak dochází ke vzniku řady podvodů. Příkladem jsou např. různé

---

⁴² Bílý kruh bezpečí

předváděcí akce, kterých se senioři hojně účastní. Prodejci je na těchto akcích manipulací přinutí k podpisu velmi nevýhodné smlouvy.

Nejčastějšími oběťmi manipulátorů jsou takoví lidé, kteří se v každodenním běžném životě neumí dostatečně prosadit. Dobrý manipulátor dokáže takto pasivního člověka velmi snadno a rychle poznat, čehož pak následně využívá. Ochrana před manipulátory je dvojitá – **naučit se odmítat a kontramaniplulace.**

Kontramaniplulace je technika, jejímž cílem je manipulativnímu člověku odpovídat, jako by vás jeho manipulace nechávala zcela lhostejnými. Je třeba používat stejná slova, jako manipulátor, aby byly pozice shodné. Pro kontramaniplulaci jsou stanoveny určité zásady, např. mluvit v krátkých větách, neurčitě se vyjadřovat, na konci věty se usmívat, mluvit zdvořile, v hovoru používat neurčité „člověk“, „se“, apod., nezaplétat se do diskuze, v případě, že k ničemu nevede, krátce se omluvit, ale v žádném případě se neospravedlňovat, apod. Pokud chce člověk prosadit vlastní způsob jednání, musí umět nejprve odmítnout.

Další návrhy a doporučení

- 7) vzdělávání seniorů na preventivních akcích policie,
- 8) zvýšení povědomí občanů o preventivních aktivitách policie v oblasti jejich bezpečnosti,
- 9) komunikace policie se seniory o otázkách jejich bezpečnosti,
- 10) neustálé připomínání zásad bezpečnosti a opakované podávání bezpečnostních informací ze strany policie k seniorům,
- 11) spolupráce Městské policie Liberec s Policií ČR a s dalšími organizacemi a neziskovými subjekty, které se problematikou seniorů nebo obětí trestné činnosti zabývají, apod.

ZÁVĚR

Tématem této bakalářské práce je bezpečnost seniorů ve městě Liberec. Toto téma jsem si vybrala z toho důvodu, že se jedná o demografický trend, vývojové životní období - stárnutí populace, s kterou souvisí tato aktuální problematika, na což se snaží policie v rámci svých možností a kompetencí reagovat, ať už se jedná o odhalování trestné činnosti páchané na seniorech, tak o preventivní program týkající se bezpečnosti seniorů ve městě a trestné činnosti na nich nejčastěji páchané.

Touto bakalářskou prací jsem chtěla zjistit, do jaké míry se trestná činnost páchaná na seniorech dotýká seniorů v Liberci, jaké množství seniorů v této oblasti se již stalo obětí trestné činnosti (zejména pokud jde o krádež a podvod), jak vnímají senioři svou bezpečnost ve městě, zda sami přijímají určitá bezpečnostní opatření a jak jsou obeznámeni s činností policie v rámci zajišťování bezpečnosti pro tuto cílovou skupinu.

V rámci této práce bylo pohlédnuto také na technické možnosti Městské policie Liberec ve vztahu k prevenci kriminality páchané na seniorech a na plán prevence kriminality ve městě.

Bakalářská práce byla rozdělena do dvou hlavních částí – teoretické a analytické. V teoretické části práce bylo psáno o stáří, seniorském věku, o změnách doprovázejících stáří, o roli starého člověka ve společnosti a o seniorovi a jeho významu a žití v rodině. Dále zde byla analyzována nejčastější trestná činnost páchaná na seniorech, tudíž podvody a krádeže. V rámci této části práce došlo také k uvedení preventivních programů, přičemž se zde vycházelo zejména z preventivních programů a technických vymožeností Městské policie Liberec. V praktické části práce byl pak proveden kvantitativní výzkum formou dotazníkového šetření. Cílovou skupinou respondentů byli senioři od 65 do 90 let, jeden senior byl ve věku 92 let. Výzkum této práce byl proveden v městě Liberci a ve vybraných domovech pro seniory v Liberci. Součástí praktické části této práce bylo také podání návrhů a doporučení pro zajištění bezpečnosti seniorů ve městě a uvedení hlavních bezpečnostních zásad z pohledu policie.

Na základě provedeného výzkumu došlo k potvrzení či vyvrácení stanovených hypotéz a k porovnání výsledků výzkumu s obdobně provedeným výzkumem z roku 2010.

SEZNAM POUŽITÝCH ZDROJŮ

Seznam použitých českých zdrojů

ČÍRTKOVÁ, L. *Forenzní psychologie*. 1. vyd. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, s.r.o., 2004. 431 s. ISBN 80-86473-86-4.

ČÍRTKOVÁ, L., VITOUŠOVÁ P. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 192 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

HAŠKOVCOVÁ, H. *Fenomén stáří*. Praha: Panorama, 2010. 400 s. ISBN 978-80-87109-19-9.

KLEVETOVÁ, D., DLABALOVÁ, I. *Motivační prvky při práci se seniory*. Praha: Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2169-9.

MAREŠ, P., RABUŠIC, L. a kol. *Česká společnost a senioři, sociální, ekonomické, politické aspekty demografického stárnutí české společnosti*. Brno: Masarykova Univerzita, 1997. ISBN 80-210-1729-5.

MLEZIVA, E. *Encyklopedie lži, podvádění a klamání s příklady a ochrana proti nim*. 1. vyd. Praha: Vyšehrad, 2000. 240 s. ISBN 80-7021-391-4.

MOŽNÝ, I. *Moderní rodina (mýty a skutečnosti)*. Brno: Blok, 1990. ISBN 80-7029-018-8.

NOVOTNÝ, O., ZAPLETAL, J. *Kriminologie*. 2. vyd. Praha: ASPI Publishing, 2004. 452 s. ISBN 80-7357-026-2.

PACOVSKÝ, V. *O stárnutí a stáří*. 1. vyd. Praha: Avicenum, 1990. 135 s. ISBN 80-201-8076-8.

PENZEŠ, L. *Občan a bezpečnost*. 1. vyd. Praha: Eurounion, 1996. 122 s. ISBN 80-85858-41-X.

PORADA, V. a kol. *Kriminalistika I*. 1. vyd. Olomouc: Vydavatelství UP v Olomouci, 1995. 98 s. ISBN 80-7067-451-2.

Seznam použitých internetových zdrojů

Bílý kruh bezpečí, 2013. [online]. Dostupné z: www.bkb.cz. Cit. 2013-01-08

Podvody na seniorech. [online]. 2010. [2012-12-23]. Dostupné z: <http://www.policie.cz/clanek/podvody-na-seniorech.aspx>. Cit. 2012-12-23

Seznam ostatních zdrojů

zákon č. 40/2009 Sb., trestní zákoník

PAULASOVÁ, J. *Senior jako oběť trestného činu*. Diplomová práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 2010.

PORUBA, L. *Program prevence kriminality na rok 2012*. Liberec: Městská policie Liberec, 2011.

PORUBA, L. *Plán prevence kriminality na léta 2013-2015 pro město Liberec*. Liberec: Městská policie Liberec, 2012.

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Dotazník	I
-----------------------------------	----------

PŘÍLOHY

Příloha A – Dotazník

Dotazník

Dobrý den,

Jmenuji se Klára Tekelyová a dovoluji si Vás oslovit s dotazníkem za účelem zpracování analytické části mé bakalářské práce na téma „Bezpečnost seniorů ve městě Liberec“.

Na jednotlivé otázky odpovídejte zakroužkováním příslušné odpovědi.

Dotazník je anonymní, jeho výsledky poslouží pouze pro zpracování mé bakalářské práce.

Děkuji za spolupráci.

1) Myslíte si, že je senior pro trestnou činnost snadnou obětí?

- a) ano   b) nevím   c) ne

2) Myslíte si, že senioři jsou zranitelnější pro trestnou činnost krádeže nebo podvodu?

- a) ano   b) nevím   c) ne

3) Byl(a) jste někdy obětí trestné činnosti? Pokud ano, pokračujte vyplněním otázek č. 4 – 6 a následujících. Pokud ne, pokračujte vyplněním otázky č. 7 a následujících.

- a) ano   b) ne

4) Uveďte, o jaký trestný čin, který byl na vás spáchán, se jednalo (např. krádež, podvod, loupež, napadení, vyhrožování, týrání, ...)

.....

5) Pokud jste se stal obětí trestného činu, kde k němu došlo?

a) doma   b) na ulici   c) jinde a kde.....

6) Máte obavy, že byste se mohl(a) opět stát obětí trestného činu?

a) ano   b) občas   c) ne

7) Máte pocit, že policie zabezpečuje v městě Liberec dostatečným způsobem bezpečí seniorů?

b) ano   b) nevím   c) ne

8) Ve městě se cítím

a) bezpečně   b) ne moc bezpečně   c) jak kdy

9) Znáte preventivní program policie vztahující se k trestné činnosti páchané na seniorech?

a) ano   b) ne   c) slyšel(a) jsem o něm

10) Účastnil(a) jste se nějakého takového preventivního programu realizovaného Policií ČR nebo městskou policií?

a) ano   b) ne   c) nepamatuji se

11) Děláte něco pro svou bezpečnost? Pokud ano, uveďte co (např. bezpečnostní zamykání, neotvírání cizím lidem, sledování výzev v televizi nebo v novinách, účast na preventivních programech, apod.)

a) ano.....

b) ne

12) Žiji

a) sám

b) s rodinou

c) v domově důchodců či v ústavu sociální péče

13) Pohlaví

muž   žena

14) Věk

65-70 let   71-75 let   76-80let   81-85 let   86-90let   90let a více

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Klára Tekelyová

Obor: Bezpečnostní studia

Forma studia: kombinované

Název práce: Bezpečnost seniorů ve městě Liberec

Rok: 2013

Počet stran textu bez příloh: 45

Celkový počet stran příloh: 3

Počet titulů českých použitých zdrojů: 11

Počet titulů zahraničních použitých zdrojů: 0

Počet internetových zdrojů: 2

Počet ostatních zdrojů: 4

Vedoucí práce: Ing. Michaela Havlová